

EGY NYOMDÁSZ EMLÉKIRATAI

E Régi szokásom, hogy az életemben előforduló nevezetesebb eseményeket papírra vetem. Ez nemcsak azért célszerű, mert általa megőrzöm az elmúlt eseményeknek azt a hangulatát, amelyet azok megtörténtükkor reám gyakoroltak, s amelynek felidézése írott emlék hiányában lehetetlen volna, de célszerű azért is, mert olvasásuk az unalom óráiban szórakoztatja az embert. Ez a régi szokásom kiterjed az életem eseményein kívül eső dolgokra is, s úgy-szólván minden nevezetesebb mozzanatról, ami a nagy világban történik, följegyzem az én egyéni véleményemet. Emlékiratszerű feljegyzések ezek, amelyeket sohasem szántam a nyilvánosságnak s csupán azért tartogatom, hogy mintegy saját életemnek, gondolkozásmódomnak és lelki világomnak tükrét lássam bennük, ha néha kezembe kerülnek. Természetesen nem hiányoznak feljegyzéseim közül életpályámra, a nyomdászatra vonatkozó fejezetek sem s a szakunkban előforduló napi kérdéseket, felvetett eszméket bőven tárgyalva a türelmes papíron, keresem megoldásukat saját fejem után indulva, kritika alá véve a szerintem esetleg helytelen nézeteket és célszerűtlen intézkedéseket. Több olyan napirenden levő kérdés is szerepel emlékirataimban, melyek a Szakkör feladatkörébe vágnak s amelyek esetleg éppen Körünkben már bővebb megvitatásra kerültek. Ezek közül egy-kettőt kiszakítok emlékiratomból s bemutatom cikkem keretében, hogy lássák t. olvasóim, hogyan gondolkozik az egyes kérdésekről az olyan ember, aki minden befolyástól és egyéni érdektől menten, tisztán saját maga számára alkotja meg egyes dolgokról meggyőzését.

1904 március 20-iki kelettel a következőket olvasom emlékirataimban:
„Ma volt a Könyvnyomdászok Szakköre rendes évi közgyűlése. A közgyűlésen tárgyalt dolgok közül leginkább egy indítvány ragadta meg figyelmemet, mely a főváros területén felállítandó Gutenberg-szoborról szól. Az indítványozó megokolásában kifejtette, hogy első sorban nekünk nyomdászoknak, Gutenberg közvetlen utódainak kötelességünk a kezdeményező lépéseket ez irányban megtenni. Abban egyetérttek indítványozóval, hogy Gutenberg emlékét megilleti a szobor minálunk is, mert ő találmányának

áldásaival az egész világ jötevője volt. Más kérdés azonban, hogy csakugyan a mi dolgunk-e az eszmét megpendíteni és dűlőre juttatni. Nézetem szerint a tudomány és irodalom kötelessége volna, hogy annak a férfúnak, akinek legtöbbet köszönhet, szobrot emeljen. S az egész társadalom, ipar, kereskedelem mind élvezzi az ő dicső találmányának végtelen áldásait s ezeknek a tényezőknek még csak eszükbe sem jutott mostanáig szobrot emelni a világ egyik legnagyobb emberének, az emberiség halhatatlan jötevőjének, Gutenbergnek. A mai indítványozó lelkes utódja nagymesterünknek, s bizonyára kötelességet vélt teljesíteni, midőn az eszmét fölvetette éppen Körünk kebelében, amely már eddig is többször foglalkozott a szoborállítás eszméjével és erre a célra egy kis tőkével is rendelkezik, de ez a tőke vajmi kevés ma még, s legfeljebb arra volna hivatva, hogy ha a szobor költségeire illetékes helyen a gyűjtést megindítják, annak sikerét vele, mint Körünk adományával, elősegítsük. Mert ismétlem, hogy a Gutenberg-szobor felállításának megpendítése első sorban nem a nyomdászok feladata. Mi közvetlen utódai vagyunk a nagy mesternek, az ő családjának vagyunk a tagjai s a neki felállítandó szobor egyúttal az egész könyvnyomtatás megtisztelése volna. Saját magunk megtisztelésén pedig kezdeményezőleg nem munkálkodhatunk közre, ha szerénytelenek lenni nem akarunk. Ismétlem, a Gutenberg-szobor felállításának ügye nem a mi ügyünk, hanem az egész társadalomé s nekünk nyomdászoknak csak az lehet a feladatunk, hogy várakozó álláspontot foglaljunk el az ügyel szemben. Várakoznunk kell, hogy mikor jut eszébe a magyar irodalomnak és tudományos köröknek az a tény, hogy volt egyszer egy nagy férfiú, aki világra szóló találmányával világosságot gyujtott a sötétségbe, szárnyat adott az addig ólomlábakon járó gondolatnak s apró betűivel közelebb hozta egymáshoz az emberiség millióit. Mindaddig, míg ez nem jut eszükbe intező köreinknek, addig hasztalan a mi törekvésünk, hogy nagymesterünk emlékét szoborban tisztelhezzük Magyarország fővárosában. De ha majd tudatára ébrednek az illető körök annak a nagy mulasztásnak, amelyet Gutenberg emlékével szemben elkövettek, akkor talán megérjük mi vagy utódaink a Gutenberg-szobor leleplezésének ünnepies pillanatát, amely nemcsak a dicső feltaláló emlékének lesz busásan megérdemelt megtisztelése, de egyúttal a művelt társadalom hódelólsa is a könyvnyomtatás művészeté és annak művelői előtt. Így képzelmel én el a Gutenberg-szobor létesülését, mert ahhoz, hogy magunk állítsunk neki szobrot, gyengék vagyunk, a társadalmat pedig nem kényszeríthetjük, hogy olyasmire gondoljon, amiről hálátlanul megfeledezett. A Gutenberg-szobor felállítása gondolatának önmagától kell az egész ország és a főváros lakosságában megszületnie. Csak így lehet a szobor valóban az, aminek lennie kell: nem a személynek, hanem az általa képviselt eszmének megdicsőítése.“

Emlékiratomnak ezt a részét főleg azért vettem be cikkem keretébe, mert a Szakkör egyik választmányi ülése bizottságot küldött ki kebeléből azzal a megbizatással, hogy a Gutenberg-szobor felállításának eszméjével foglalkozzék. Ez a bizottság legokosabban csinálja, ha a szobor ügyében azt a propozíciót teszi, hogy a Körünk kezelésében levő Gutenberg-szobor-alap egy kisebbszerű mellszoborra fordíttassék, és pedig olyanra, amely Körünk helyiségében, esetleg a kísérleti nyomdában volna elhelyezhető. Mert ha Körünket, s egyáltalában szakunk követőit nem tartom arra hivatottaknak, hogy egy nagy, nyilvános helyen felállítandó Gutenberg-szobor ügyét kezükbe vegyék, azt szép és Körünkhöz méltó feladatnak tartanám, hogy nagymesterünk tisztelének és dicsőítésének kultuszát a magunk benső körében minél mélyebbé és általánosabbá tegyük. Mert amint hogy senkit sem kény-

szerithetünk arra, hogy nagymesterünknek tisztelettel és hálával adózzék, ha erre saját magától nem hajlandó, nekünk, az ő utódainak és örököseinek kötelességünk az iránta való kegyeletes szeretetet folytonosan ápolni és ébren tartani. S különösen Körünk, mely az ő dicső találmányának: a könyvnyomtatásnak fejlesztését írta zászlójára, a leghivatottabb arra, hogy Gutenberg dicsőítésének saját helyiségében oltárt emeljen. S a meglévő szoboralap erre teljesen elegendő. Bármelyik jobbnevű fiatal szobrász szívesen vállalkozik Gutenberg mellszobrának megalkotására mérsékelt honoráriumért; s a szobor terrakottába égetése (a bronz nagyon drága) sem kerülne sokba, s így Körünk aránylag kevés költséggel maradandó, művészi kivitelű Gutenberg-émlék birtokába jutna.

Emlékirataimban lapozgatva, egy fejezetet találok az inaskérdésről, melyet egy ide vonatkozó felolvasás alkalmából vetettem papírra. A felolvasásnak volt egy passzusa, mely az inasnak jelentkező fiúk iskolai képzettségéről szól. Erre vonatkozólag a következő megjegyzéseket tettem:

„A mai felolvasó az inaskérdésről értekezve a nyomdászságra törekvők kvalifikációját négy középiskola sikeres elvégzésében óhajtja megállapítani. Ez a terv nézetem szerint nem helyes és különösen nem méltó hozzánk nyomdászokhoz, akik már foglalkozásunknál fogva is a felvilágosultság bajnokainak szeretjük magunkat nevezni. Manapság valamely iparág megtanulását annyira megnehezíteni, mint azt az illető felolvasó tervezi, éppen nem helyes eljárás. Mert vizsgáljuk csak egy kissé közelebről a dolgot. Az emberi szabadság ideálja az volna, ha az úgynevezett papíros-kvalifikációt eltörölnék törvényeinkből. Nekünk munkásoknak azonkívül kötelességünk volna күzdeni a tanszabadságért, abban az értelemben, ahogy az a külföld és Amerika egyes államaiban életben van. Ott nem kutatják például attól, aki egyetemre akar járni, hogy megvan-e neki papíron az érettségije, hanem igenis szabad teret nyújtanak neki a boldogulásra, feltételezve róla, hogy az illető nem törekednék a magasabb tudományokra, ha nem volna az azokhoz szükséges előismeretek birtokában. De azt már nem kutatják, hogy az illető iskolákban, vagy autodidakta módjára szerezte-e ismereteit, mert elvégre nem az a fő, hogy az ember hol szerezte azt, amije van, hanem az, hogy egyáltalában meglegyen neki az, amire szüksége van. Mert a tudás a fő, mely nélkül úgysem boldogulhat senki s a tudás forrásához vezető utat nem szabadna senki elől elzárni.

Felolvasó négy középiskolát akar a jelentkezőktől, én meg semmit sem kívánnék tőlük, ha rajtam állana. Mert vagy lesz az illető fiúból valami, vagy nem lesz. Minden az egyéni hajlamtól s a tanulási idő alatt kifejtett szorgalomtól függ. Ha ez a kettő hiányzik az inasból, úgy sem lesz belőle semmi. S a négy középiskoláról szóló bizonyítvány holt tőke azoknak a kezében, akik választott mesterségüket nem tanulják a kellő szorgalommal és fogékonysággal. S aztán miért zárjuk el a nyomdászságot éppen a legszegényebb néposztályok elől? A mostani szomorú közgazdasági viszonyok közepette a munkásosztály nincs abban a helyzetben, hogy fiáért a drága tandíjat fizetve, azt négy éven át középiskolába járathassa. Hísz erre a legtöbb nyomdász is képtelen manapság. Már most a fiú ne lehessen az, ami az apja? És pedig csak azért, mert nincs bizonyítványa négy középiskoláról, holott talán az apjának sincs, aki mindennek dacára esetleg derék és tiszteletre méltó tagja a könyvnyomtatók testületének.

Némileg menti felolvasót az a körülmény, hogy a négy középiskolás kvalifikációt egyrészt azért hozza javaslatba, mert ezáltal az iparunkban előforduló mértéktelen elszaporodást reméli elkerülni. Ezt azonban főleg

azáltal érhetjük el, ha a főnökök és segédek közötti megállapodások szigorú betartására ügyelünk. A felveendő inasok számát mindenestre a lehető legalacsonyabbra kellene redukálni, de a felvételnél egy kis vizsgálaton kívül mást követelni az inasjelölttől mégsem tartom célszerűnek. S még ennek a vizsgának a sikere sem lehet minden tekintetben döntő arra nézve, vajjon az illető bir-e elég intelligenciával, hogy belőle idővel jó nyomdász válhassék. Hisz tudjuk jól, hogy a fiatal gyerek, aki esetleg sohasem állott idegen emberekkel szemben, elfogódik a pályaválasztás küszöbén, s zavarában a feltett kérdésekre helytelen feleleteket ad. Ha ezt látjuk, inkább bátorítsuk jóakarólag és segítsük ki zavarából, de ne üzzük el könyörtelenül, mert lehet, hogy éppen egy jeles tehetség megy a nyomdászat számára veszendőbe vele. Hanem igenis, ha már felvettük és látjuk, hogy a fiúnak választott pályájához nincs hajlama, ha látjuk, hogy jövődöbeli foglalkozásának elsajátítására nem törekszik egész lelkével és minden erejével, akkor tereljük el az illetőt a tévesen megválasztott pályától addig, míg nem késő és mikor még elég jókor van neki hajlamainak inkább megfelelő foglalkozást találnia. A tapasztalás azt mutatja, hogy a közöttünk lévő magasabb iskolai képzettséggel bírók közül nem mind bir azzal a jelesszakképzettséggel, amelyetőlük joggal elvárhatnánk, ellenben számosan vannak jelesebb szaktársaink között, akiknek iskolai előképzettségét jótékony homály fedi. Ha igazán simulni akarunk az új idők felvilágosult szelleméhez, akkor üzenjünk hadat minden téren a papiros-kvalifikációnak s követeljük a tanszabadságot, mely méltóan kell hogy sorakozzék azokhoz a törekvésekhez, amelyeknek kivívása a jövő feladata. S különösen ne emeljünk mesterséges bástyákat azok elé, akik a mi pályánkra törekvesznek, mert valószínű, hogy sokan vannak legjobbjaink között, akiknek nem volt négy középiskoláról szóló bizonyítványuk, mikor e pályára léptek, de az élet iskolájában régen letették az érettségi vizsgálatot.“

Idáig terjednek az e tárgyról szóló feljegyzéseim. Ismétlem, amit cikkem elején mondtam, hogy ezek az én egyéni nézeteim, amelyeket minden dologról megalkotok magamnak emlékirataim keretében. Igen örülnék, ha e bemutatott töredékek némileg hozzájárulnának a felvett kérdésekben a nézetek tisztázásához!

MORÓCZ JENŐ.

VIOLASZÍNŰ KÁTRÁNYFESTÉKEK. Legszebb s legtüzesebb a metilviola (*Violet de Paris*), melyet Párisban Poirier hozott kereskedésbe. Aranyfényű darabokban vagy zöldesbarna poralakban árulják. A lípcei anilíngyárok is készítenek kitünő metilviolát, melyet a kelme- és papirosfestésnél általánosan használnak és a régibb Perkin- és Hoffmann-féle violákat kiszorította. A kristályviola, mely csak az újabb időben jött kereskedésbe, szintén oly szép, mint a metilviola, de sokkal drágább.

BARNA KÁTRÁNYFESTÉKEK. Állandóságuk által tűnnek ki. Az ú. n. anilinbarna, melyhez a gesztenye-, havanna-, Bismarck-barna tartozik, olcsó, de óvatosan kell vele bánni, mert arzéntartalmú fukszin-üledékből készül. A krizolin a kurkumához hasonló barna festék. A fenilbarna (*Manchester-barna, vesuvin*) legtöbb alkalmazást nyer.

FEKETE KÁTRÁNYFESTÉK nem sok van. Legtöbb alkalmazást nyer az anilinfekete (*jetolin, indigófekete*), mely alaktalan, oldhatlan por.